

CORNELIA BERBECEL

DOUĂ MONUMENTE DE ARTĂ DIN COMUNA
PIETRARI-VÎLCEA

★

Străveche așezare de moșneni, comunitatea umană are origini îndepărtate pe teritoriul comunei Pietrari. Urme materiale ale culturilor neolitice au fost identificate în timpător cu ocazia unor periegeze în cătunul „Ogrăzi”.

Cu această ocazie au fost scoase la iveală fragmente ceramice, topoare din piatră și bronz, și urme de construcție în care materialul predominant a fost piatra.

La sfârșitul veacului al XVI-lea, izvoarele istorice scrise ne vorbesc despre satul Pietrari, ca structură administrativă în județul Vilcea, ceea ce ne determină să considerăm că satul feudal s-a constituit pe vatra veche a comunității din neolitic. Anul 1536, este anul atestării documentare a satului Pietrari, printr-un document dat de Radu voievod prin care întărește ocină în Pietrari pentru Negomir și fratele său Coman¹. În anul 1590 se specifică existența locuitorilor pe aceste meleaguri într-un act din vremea lui Mihnea Turcitu².

Dezvoltarea comunității este legată și de trecerea pe teritoriul actualei localități a drumului subcarpatic, existent încă de la începuturile organizării politice a Țării Românești, care lega Turnu Severin de capitala țării, Tirgoviște. Drumul era ferit de posibilele imixțiuni otomane și se afla sub protecția marelui ban al Craiovei. În același timp făcea legătura cu marele „drum al sării”, care cobora de-a lungul Văii Oltului.

Evoluția relațiilor sociale și dezvoltarea comunității moșnenești a lăsat o puternică amprentă asupra monumentelor și lăcașelor de cultura spirituală de pe vatra satului. Dacă din veacurile de început ale istoriei nu avem monumente care să încinte ochiul vizitatorului, din ultimele două veacuri s-au păstrat prin grija și osîrnia localnicilor două monumente care fac mîndria nu numai a așezării Pietrari, ci și a Vilcii.

Unul dintre acestea este schitul ridicat de Climent, episcopul Râmnicului și al Noului Severin, la mijlocul veacului al XVIII-lea.

Născut din părinți de moșneni, Climent rămîne de mic orfan și este crescut la mînăstirea Blăstîrța, unde învață carte la școala existentă pe

1. * * *, *Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, sec. XVI, vol. II, p. 210—212.

2. * * *, *Idem*, vol. III, p. 63.

lingă vechea ctitorie a boierilor Craiovești. Calitățile sale cărturărești, cunoașterea limbilor greacă și latină, studiul filosofiei patristice, toate la un loc i-au creat în acel timp o reputație deosebită, motiv pentru care în anul 1735, fu ales episcop al Râmnicului³. În timpul păstoriei sale, 1735—1748, a continuat tradiția cărturărească a lui Damaschin Voinescu, punând în tiparniță multe dintre cărțile acestuia rămase în manuscris. Evanghelia editată în 1746, este un monument de limbă românească, una dintre acele cărți care au făcut cinste culturii noastre vechi.

Ajuns în înalta funcție ecleziastică, Climent n-a uitat locurile unde s-a născut și a suferit, ridicând între anii 1742—1744, la marginea sudică a satului Pietrari de jos, pe un pînten de deal, un monument istoric cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”. Tradiția spune că biserica a fost ridicată pe o moșie a părinților săi, construită la începuturi din lemn și metoh al mînăstirii Bistrița, aflată în ruină după moartea tatălui și a mamei sale. Lăcașul a fost reconstruit în același loc sub isprăvnicia fraților lui, Popa Mihul și Simion Vătășelul.

Biserica este construită din piatră și cărămidă în formă de navă, cu un pridvor susținut de șase coloane, fără turlă. Monumentul este elegant prin proporția spațiilor și repartitia registrelor tematice. Pridvorul în spiritul tradițiilor brîncovenesti poartă amprenta meșterilor locali, cu stilpi bine meșteșugiți și calote lucrate manual. Pronaosul de dimensiuni mici a fost destinat inițial să susțină turnul clopotniță și pregătește prin repartitia sa ampla deschidere a naosului. Acesta prîvit în proiecția sa pe verticală ne prezintă deosebita artă a meșterilor locali, cei care au dorit să de-a monumentului nu numai proporții care să impresioneze, ci să realizeze o deosebită operă de artă. Analiza repartitiei pe verticală a proporțiilor ne duce la concluzia că monumentul a fost realizat de la începuturi în două registre tematice, în care partea superioară împărțită în fațete succesive trebuia să cuprindă în sine figuri cu filosofi și sibile⁴.

Pictura de epocă se păstrează bine în locurile unde fumul nu a reușit să o innegrească, ea purtînd în sine măiestria și meșteșugul școlilor de pictori și zugravi de la Râmnic, Teiuș, Bistrița și Hurezi. Nu ni s-a păstrat sau poate este acoperit de fum numele meșterului zugrav, a cărui operă impresionează prin policromia realizării artistice, prin eleganța exprimării plastice și prin tematica analitică a figurilor.

Pisania săpată în piatră deasupra intrării în pronaos are următorul text: „Această sfință și dumnezeiască (biserica), întru care se cinstește și se prăznuiește blagoveștenile sfinte și de dumnezeu născătoare și pururea fecioară Maria, care din temelii ei este zidită și cu toată cheltuiala părintelui chir Climent, Episcop al Râmnicului Noul Severin în zilele anului 1742, în luna lui Aprilie 26, ispravnic fiind chir Ilarion, progumenul Bistrița”⁵.

Valoarea deosebită a monumentului este dată și de existența în pronaos în fresca votivă a chipului domnitorului Constantin Mavrocordat, unul dintre cei mai mari domnitori ai veacului al XVIII-lea cît și a cî-

3. Athanasie Mironescu, *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, București, 1906, p. 133—141.

4. P. S. Năsturel, *Fostul Schit Buna Vestire din Pietrari de Jos*, în: „Mitropolia Otteniei”, 1955, nr. 3—4, p. 295—310.

5. *Ibidem*.

torului, episcopul Climent. În același registru votiv meșterul zugrav i-a imortalizat pe frații cititorului, Popa Mihul și Simion Vătășelul. Monumentul este înconjurat cu un zid de piatră în parte existent din veacul al XVIII-lea. Dincolo de zid sînt păstrate urmele caselor părintești, pe care însuși Climent le reconstruise odată cu monumentul.

Dintre obiectele cu valoare de patrimoniu cultural național menționăm cele 20 de tipărituri vechi păstrate aici pînă de curînd, unde la loc de cinste stau Evanghelia din 1746 și Cazania din 1748, lucrările editate de cărturarul cititor, deosebite valori de artă plastică și iconografie feudală și un potir din argint executat de Marin Andrei argintar.

Nenumărate alte bunuri culturale întregesc patrimoniul schitului lui Climent și ne dovedesc strădania moșnenilor din Pietrari de a ridica pentru conștiința eternității un monument de artă demn de mîndria lor secolară. Aflat într-o bună stare de conservare, monumentul necesită unele îmbunătățiri, mai ales pentru închiderea fisurilor provocate de cutremurul din 1977.

Al doilea monument pe care îl prezentăm este o bisericuță din lemn, care datorită vechimii ei și-a pierdut și hramul. Ea se află în Pietrari de jos, în curtea bisericii de zid cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”. Biserica este de tip navă cu un pridvor mic susținut pe stâlpi de lemn și are o singură cameră cu funcție de naos și pronaos. Partea clădirii din zid reprezintă jumătate din absida altarului, ceea ce ne determină să credem că la începuturi și această parte a fost din lemn, ulterior fiind înlocuită cu zid. Tradiția istorică spune că monumentul a fost ridicat în ultima parte a veacului al XVIII-lea, de către moștenii din sat. Credem că la acea dată a fost refăcut altarul de zid, iar ca tipologie monumentul se înscrie în clasa bisericilor din lemn, de la sfîrșitul veacului al XVI-lea și începutul veacului al XVII-lea.

O informație consemnată în pomelnicul schitului lui Climent ne vorbește despre sărăcia de lăcașe de cult, de la mijlocul veacului al XVIII-lea, și că cele două biserici de lemn, una era probabil cea în discuție — nu mai satisfăceau nevoile crescînde ale obștii de moșneni.

Planimetria spațială a monumentului impresionează prin ordonarea spațiilor în plan orizontal, prin acoperișul de șită sub formă de „două ape”, prin silueta austeră.

Scoasă din uz, practica cultului se realizează aici numai în rare ocazii, biserica este căutată cu precădere de specialiști, de curioși și de căutătorii de comori.

Cele două monumente istorice stau mărturie asupra vitalității poporului român, a caracterului pașnic și constructiv. Ele au o deosebită funcție formativă asupra tinerei generații și ne aduc în permanență în memorie munca și lupta neostoită a înaintașilor noștri pentru apărarea pămîntului străbun, pentru o viață mai bună și mai dreaptă.

DEUX MONUMENTS D'ART DE PIETRARI — VILCEA RÉSUMÉ

Dans cette étude, l'auteur présente deux églises qui se trouvent sur le territoire de la localité Pietrari, Vilcea: l'église construite par l'évêque Clément, entre 1742-1744 et une église en bois, de petites dimensions (on ne connaît plus le nom du saint qu'elle fête). Situées tout près de la route principale, on propose d'intégrer les deux églises dans le circuit touristique, grâce à leur valeurs historique et architectonique.

